

Jak se nepolemisuje

Pedagogická lekce věnovaná Jiřímu Karáskovi ze staré náklonnosti někdejšímu jeho učitelem

Milý Jiří,

poslední Vaše pensum v M. revui dopadlo nad pomyslením bídně. Tolik dětských hříchů proti logice, tolik zelených naivností, tolik dětských mezpůsobů! A to přes všechnu moji snahu a pedagogickou tendenci, kterou jsem obětovně ukazoval po každé, kdykoli jsem přišel s Vámi ve styk: vždy a stále jsem měl na zřeteli jen Vaše vychování. Už minulé své polemiky psal jsem zvláště pro Vás, s pedagogickým zřetelem — ovšem diskretně, víc mezi řádky, poněvadž jsem Vás nechtěl zahanbovat a spoléhal se na Vaš důvtip. Ale vidím, že všechna distinkce nepomáhá. Vězte opravdu příliš hluboko ještě v dětských punčoškách a střevíčkách. A tak, mám-li Vám prospět, jsem nucen mluvit přímo, vzít do ruky rákosku a křidu a hezky rohatě, puntík za puntíkem, vyložit Vám abecedu polemické metody a polemických usancí.

1. Předně, pamatujte si, synáčku a v mysl vštěpte, že polemizujete-li v Praze v novinách a ne v Klábosilovicích, nesmíte v polemice *uvádět soukromé řeči*: co kde kdo kdy povídal. Tomu se musíte odnaučit právě tak, jako jste se odnaučil v mládí strkat prst do úst. To je stejný dětský mrav a nezpůsob. A má to, mládencečku, dobrý důvod: nelze je kontrolovat a přít se o ně a slušné lidi vůbec nezajímají. Chcete-li tedy už lhát, musíte se trochu namáhat; nesmíte to tak příliš usnadňovat svému ingeniu. Má to také tu výhodu, že budete nucen víc přemýšlet a zbystříte si duševní schopnosti — nepodceňujte ji.

Tedy, milý synu: *omezit se*. Musíte se vždy omezit na *veřejná kontrolovatelná fakta* a jen těmi operovat. Omezit se, ano. In Beschränkung zeigt sich der Meister — to je začátek *umění*, každého umění, i polemického. A v něm je také pojmový rozdíl mezi *polemikou* a *promluvou*, kteréž dva pojmy si nesmíte plést, poněvadž by to mohlo mít pro Vás nepřijemné následky, které byste snad nevsadil jako perly do své mučednické koruny.

Čímž bych byl hotov s Vaším passem, jak prý jsem ironisoval referáty — *ičovy* i svoje atd. Na to se ve slušném listě neodpovídá a zabývá-li se tím zde, jsou tím vinny jen Vaše — dětské střevíce.¹

2. Po druhé, milý jinochu, nedopouštějte se nikdy té směšnosti, abyste se dovolával *soukromé přátelské protekce ve věcné veřejné debatě*. Chytat se taktó maminčiných sukní, působí strašně uboze. Tak ku př. dovolávat se „přítele Sova“, o němž „doutáte“, že Vám odpustil Vaši poťouchlost a bude „mlčet“, což Vy si vyložíte ve svůj prospěch. Ale proboha, mládence, co je v našem sporu „přítel Sova“? Hekubou. Ničím, než náhodným objektem. Já konstatoval pouze a prostě, že r. 1896, když byl prve Sova odepřel příspěvek do Almanachu Secesse, byla Vám jeho „Zlomená duše“ knihou „chorobnou, nemocnou“, působící „stařeckým, svráštělým, ne-

1 - Za — *iče* nevydával jsem se nikdy nikomu. Pravda je jen z celé fabrikace Karáskovy, že jsem někdy věděl, o čem bude — *iě* referovat: hovořil jsem s ním občas.

vřím dojemem“, ale r. 1898, když Sova zatím psal již zase do Vašeho listu, cítil jste z téže „Zlomené duše“ dout *protestující vichřice*. Co Vám tu může pomoci „přítel Sova“? Zde Vám nepomůže nikdo, ani nebe ani peklo ani celá legie přátel, poněvadž jste *sám sobě* zasadil smrtelnou ránu.

Nic by nebylo snazší pro mne než vysekat se *Vaši* logikou. Mohl bych se totiž odvolávat ne-li větším, alespoň stejným právem na *přítele* Mrštíka, který mi také přes kritiku „Pohádky máje“ zůstal přítelem. Ale, mladíku, rozum do hrsti: je to logika, jsou *to* argumenty?!

3. Blízko k předešlému náleží jiný příkaz slušnosti, proti kterému hřešíte: *nepošilhávejte nikdy v polemice po spojencích*, nezískávejte si někdejší odpůrce lacinými postranními komplimenty. Tak ku př. p. F. V. Krejčího, o němž se snažíte namluvit, jako byste si bůhvíjak vážil „jeho bohaté kritické činnosti“.

To působí trapným dojemem slabošského křídování minulosti a úzkostného diplomatisování pro přítomnost. Nevím, stojí-li to v Nietzschevi, ale je jisto, že je to hrozně plebejské, poněvadž tak obchodnický zrovna utilitaristické a praktické.

A pak: svádí to člověka zrovna k citátům. Otevřete si jen ku př. Mod. revui IV., str. 46. a čtete si, jak jste psal o „bohaté kritické činnosti“ p. Krejčího. „Ale intuice také selže. Tak již v tomto článku (p. Krejčího) popletla Verlaina s Mallarméem. Jindy natropila ještě pitvornější věci. Z Ropse udělala satanika, z Ady Negri italského Březinu, jednou dokonce p. Krejčímu spiskala malheur, že četl kdesi název p. Huysmansova románu s tiskovou chybou, pak o něm napsal důkladnou studii a v té studii tu tiskovou chybu s velmi dojemnou důsledností až do omrzení opakoval.“ Atd.

Tedy: hrajete-li si, jinochu, už jednou na aristokrata a individualistu, hrajte tu roli alespoň s obstojností venkovských ochotníků.

4. *Nelvařte se nikdy v polemice nechápavějším, než jste*. Já vím, Vy chcete si tím dodávat masku poctivosti, ale, milý jinochu, je rozdíl mezi poctivostí a hloupostí a lidé jej znají a poznají. Jsou chytráci, kteří z velké chytrosti tváří se i hloupými — ale pozná se to a odnesou jen smích. Nechtěje se jim podobat: buďte přirozeně hloupý a přirozeně chytrý, jak jste — to bude i pro Vás v každé polemice nejvýhodnější. Po mých výkladech vydal jste se už mnohé chytré hloupostí a hloupé chytrosti (několik Vám jich mohu kvitovat), ale v poslední polemice držíte se zaslěpeně ještě dvou: že jsem se chtěl pomstít Mrštíkovi kritikou „Pohádky máje“ a že jsem proto užil pseudonymu. Nevím, jestli už čas nevykonal na Vás svůj blahodárný vliv a nesmyl Vám tuto pošetlost s mozku — ale ne-li, tedy slyšte a učte se trochu myslit. Já psal o Mrštíkovi v tom fatálním referátě jako o *silném a mohutném* talentu a často předtím (referát o „Bavlnkových ženách“) jako *velikém básniku hmotného světa — plejte se kohokoli, píše-li tak někdo, kdo se chce mstít!* A psal prý jsem pod pseudonymem svoje námitky a pochyby o „Pohádce máje“? Ano, ale číslo předtím pod *týmž* pseudonymem — *vřelou cloži* „Bavlnkových žen“! Ano, jinochu, *tak to* dopadá s tou vaší machinou: pod pseudonymem *vždycky* nepřiznivě.

Já psal námitky proti „Pohádce máje“, že bylo jich třeba „pro vyšší sféru“, jak říkají dialektikové — jako protiváhy proti nekritickému bombastu diletantů, kteří kladli váhu na vnější ornamenty a poškozovali vnitřní a pojmové. Proti tomu

jsem se postavil v první řadě a řekl to také výslovně ve svém referátě. Nemám proč se omlouvat, dnes jednal bych stejně.

Ostatně: p. Mrštík není člověk, na kterém by se mohl někdo jen tak mstít. Pamatujete se přece, že se ozval velmi jadrně proti referátu „Naší doby“ — myslíte, že by byl toho nedověděl i proti mně, kdyby byl shledal toho potřeby?

Tedy: nečiňte se směšným a nechtějte být papežštější než papež.

A ještě jeden z těch Vašich chytlivé-hloupých útoků. Proč prý jsem nepolemisoval s p. Hilbertem pro jeho článek „Vrchlický — football“? Ucho sem, mládenče, pošeptám Vám to diskretně: poněvadž mi byl tuze nejapný a poněvadž bych musil takto polemizovat s každým, komu to napadne, a já přesto, že mi ráčíte ve vzácné blahovolnosti připisovat velkou lásku k polemikám, nechal jich v životě padnout již hezkou řadu pod stůl. To po každé, kdy jich jalovost šla i přes shovívavý český normál. I Vás by již stihl ten osud, nebýt pedagogické misse, kterou jsem na sebe vzal.

Ostatně: moje situace tehdy a Vaše, na něhož útočil Machar, byla *to* genere *různá*. Proti mně (a nejen proti mně, nýbrž v první řadě proti „Času“) vystoupil *ne autor*, ale mladý literární udýchanec, který si chtěl získat rytířské ostruhy před širokým forem, vystoupil *ne důvody*, ale efektní, na širokou arénu vypočtenou *invektivou*. Moje referáty byly obšírné studie, v nichž byla podepřena a zdůvodněna každá věta — a já neměl prostě nač odpovídat, poněvadž článek p. Hilbertův byl *jen a jen osobní výlev*. Jinak bylo ve Vašem případě. Tu proti skoupému opovrživému pošklebu několika vět vystoupil *autor, který chtěl mít důvody*. Místo nich dostalo se mu ovšem jen urážek a surovostí ve stylu venkovských okresních lístků.

Nebo: proč prý jsem odsoudil „Marii Calderonovou“ *jen* ve čtyřech řádcích? Ale, dítě, zde je Vaše prostoduchost až k slzám jímavá. Vám patrně neimponuje nic, pokud to není velké jako vůz sena. Až dospějete, pochopíte, proč právě ten malý objem referátu je charakteristický a povídá sám o sobě víc než čtyři strany textu. Čtyři řádky mi tak právě stačily, abych řekl všechno, co jsem měl na srdci.

Jen jednou, myslím, nelíbíte ignoranci a naivnost, nýbrž prostě a poctivě otázce nerozumíte. To ve svém výkladu diletantismu. Ze srdce rád uspořádal bych Vám širší poučnou přednášku, ale pro nedostatek místa musím se omezit jen na extrakt. *Vzdát se plně chvíli*, vyslovit všechno, co *v té chvíli* cítím a jak to cítím — bez zřetele k t. zv. důslednosti a k t. zv. charakteru — není, milý jinochu, diletantismus, nýbrž *naopak*: celý a rozhodný individualismus. Diletanta vyznačuje právě to, že se *cele* nevzdá *ničemu* a nejméně přítomné plnosti chvíle, nýbrž zrcadlí jen historické reflexy, chytá logické relativnosti věcí. Individualista vzdává se docela a absolutně momentu, zapomíná sebe, relativity svého já, které nikdy nedovede se zbavit diletant. K bližšímu poučení doporučuji Vám studium Emersona, který Vám také vysvětlí, jak není větší charakternosti nad toto vzdání se chvíli a naučí Vás také nenávidět ten vnější fantom důslednosti, v kterém stále tonete.

5. Jiný podstatný příkaz, milý také-aristokrate: *rovnost zbraní*. Bez ní není loyálního boje. Tak na př. zavedete-li do svých polemik *systematické podezírání* a učiníte-li z něho svoji výlučnou zbraň, nesmíte být ani udiven, ani pohoršen, aplikuje-li odpůrce tuto metodu i na Vás. To je pak tak komické, jako kdyby strana, která zavedla první ve vojně surové trhačí koule, byla indignována a volala pro mravnosti, když se jimi brání také nepřítel.

Proto nepište: „o nízkosti smýšlení Šaldova svědčí“ (str. 331) to, že Vám ukázal, jak hladce a pohodlně šlo by i Vaše činy vykládat soukromými motivy (mstou), a uvažte, jak důkladně dopadá hořejší Vaše odsouzení na Vás, který jste si vyfantasoval motiv i docela věcné studie p. Sezimovy — ve mstě („že jsem mu sdostatek nepochválil závažně jeho novely“).

6. Varujte se, jinochu, vůbec v polemice *dvojsečných zbraní*, takových, které obráceny zasahují a drtí Vás. To je první regule polemické moudrosti, a kdybyste ji sledoval, ušetřil byste si mnohou komickou blamáž.

Tak na př. vytýkáte mi (*lživě*, jak dokážu níž) sentimentalitu — a sám chlubíte se jako invalida každou utrženou ranou („literární přehledy v Rozhledech vynesly mi dokonce osobní přepadení“ — s tlustým vykřičníkem!), k níž jste ostatně přišel jako slepý k houslím, stavíte se do efektních mučednických póz a apelujete na soucit hlupáků trópy a figurami přímo špitálickými! („Dnes je po boji. My se vrátili z boje enervováni, potlačeni, pomazáni a roztrháni, rozptýlili jsme se vysileni do svých osamělých tvrzí“ atd., 259.)

A teď si přečtete svůj silácký passus z poslední Mod. r. str. 332, který se čte jako slovní doprovod k nějaké typické Krejčíkovské ilustraci ze Šípů a nad nímž odplivovali i staří novinářští husaři, a aplikujte jej laskavě — na svoji vzácnou osobu.

(Sem vsunuju Vám gratis dobrou radu: abyste takovými naturalistickými štavnatostmi à la passus o pouťových mrzácích, mastil spíše své vodové, postně polévkové romány. Anebo, což bude snazší, přečetl si — když už Vám noblesa není vepsána do duše a musíte ji shledávat z potlaštěného papíru, z Nietzscheho, kterého citujete při každé nevhodné příležitosti, tentokrát velice případné poučení o takové „plebejské Kraftmeierei“.)

Nebo: pišete o mých referátech o Vrchlickém z Lumíra jako o „odporné přizemní gymnastice“. Ale uvažte, mistře, jak se tím *sám* zraňujete. Neboť *pak* nepsal jste *ani Vy*, intransigentní obře a mistře vyšších evolucí, o Vrchlického „Mod. básnicích anglických“ v Liter. listech nic víc — než přizemní gymnastiku. Neboť můj referát v Lumíru a Váš v Lit. listech jsou v resultátě docela stejny.

7. Jiné necessarium: *nelžete v polemikách*. Polemizovat a lhát není totiž nic těžkého, ale polemizovat a nelhat je daleko větší umění. Hleďte tedy stupňovat požadavky na svůj um, a ne je snižovat. Jen tak budete žákem Nietzscheho, jehož máte posud jen plná ústa a z něhož nepřešlo Vám do krve ani prášku, toho mistra, který tolik nenáviděl „nízkého cíle nízce dosaženého“.

A pak: není to nic platno, jsou lidé, kteří Vás dovedou přistihnout a — demaskovat.

Tak na př. nelžete a nepište, že *všecky mé nepříznivé referáty* o Vrchlickém byly pseudonymní, když jsem Vám vypočetl plných *pět* případů, kdy byly podepsány plným jménem: v Rozhledech o překl. Baudelaira (který obvyklou karáskovskou metodou umlňuje), v Lit. listech o Králi a ptáčníku a Marii Calderonové, v Lumíru o Cyranovi a Moderních básnicích anglických. Dnes dodávám Vám *šestý*: o knize „Tři knihy vlácké lyriky“ v Rozhledech.

Nelžete, zvláště ne hloupě, a nepište, že jsem se dovolával soucitu pro svoji chorobu, *kdežto já prostě uváděl jen důvod*, proč Vás nezrestám za Vaše surové kle-

pašství a pomluvy. Přečtěte si Nietzscheho, kde k tomu radí: „vysvětlí, proč jsi neztrácel.“ Chcete-li znát toho, kdo tuto osobní a vedlejší otázku zatáhl do polemik, odkazuju Vás na *Nový kult z 1. května*, kde Váš vzácný přítel a kommiton, Neumann, na moji věcnou polemiku odpověděl — soucitem a odpuštěním pro moji nemoc. Hrozny byly lišákovy vysoko a tak se naučil i pohan p. Neumann křesťanskému soucitu a odpuštění. Mne těší jen, že jsem *takto*, třeba oklikou, dosáhl od Vás odsouzení této Neumannovy nízkosti.

Nelžete a nepište, že jsem se vrhl na začátku polemiky na Vaše „Zazděná okna“, a nemyslete zejména, že lež, opakujete-li ji vytrvale, jako v tomto případě, stane se pravdou.

Vy sám vtáhl jste svoje prvotiny (a později i jiné své produkty) do debaty: vinil jste mne ze zrády moderních literárních idejí proto, že jsem se odvážil neomdlet před nimi obdivem.

Nelžete a nepište, že jsem s Macharem násilně zbubnoval Českou modernu a lepil ji na rohy, když Vám mohu hravě dokázat opak. Já stál z počátku i proti manifestu a namítal leccos i proti textu a mým přičiněním zejména omezen počet účastníků; podepisoval jsem s nechutí a pro propagaci nedělal jsem dočista nic. Zeptejte se jen při příležitosti na to pp. Pelcla a Krejčího.

Nelžete a neviňte mne, jako bych si byl přibásnil ve Vašem článku v *Žycie* první místo, když Vám mohu hravě dokázat, že mne *opravdu* stavíte nejvýš z české kritiky. Dotyčný odstavec začíná *doslova*: „V kritice tví část tvářet práce vykonal F. X. Šalda . . .“ To je, myslím, přímo soudně průkazné.

Nelžete historii se sonetem o genrech Klášterského tak, jako by byla obdobna Vašemu oslavnému poematu. Já netiskl ten sonet v „Lumíru“ r. 1892, nýbrž vložil jsem již tehdy, jak se věc měla: sonet ten byl psán jako hračka r. 1886 a po šesti letech vylovil jej ze svých papírů a dal jej *proti* všemu právu i proti vši slušnosti tisknout p. Klášterský v Lumíru z malomocného hněvu nad mým referátem.

8. Máte-li co vyvrátit, *nevyracejte to nikdy všeobecnými citáty — z cizích autorů*. To je strašně naivní a směšné a imponuje již jen mládeži pod šestnáct let. Všichni dospělejší vědí, že lze citáty podepřít a vyvrátit všecko na světě, a každý sečtější člověk uvede Vám jich v deseti minutách kopu *pro* a kopu *contra*. Chápu Vás: chcete ukázat, jak jste sečtělý — ale právě to je taková školácká koketnost, kterou musíte překonat.

Tedy: citáty z Goncourta a j. si pro podrubé laskavě uspořte; nedokazují zloha nic.

Já ze svého upozornění nedělal zbraň proti Vám: dal jsem je do poznámky a užil ho jen jako pedagogické pomůcky, abyste se ráčil rozpomenout na něco, na co se Vám pohodlně zapomínalo. A hle, osvědčila se: pamatujete se už výborně.

Jinak však lituju, že Vám nemohu být ani v této lapálii po vůli, ač bych strašně rád, už z kulantnosti za tolik důležitých věcí, jež jste asi mlčky koncedoval.

Váš referát z Nivy svědčí, že jste znal moji studii z Lit. listů a nese stopy té znalosti. Že jste psal o Macharovi do *Rozhledů* dříve, nemění nic na věci, poněvadž jste v nich neřekl nic víc, než co řekl Machar *sám o sobě* několikrát ve verších přímo: že je antiromantik . . . Ale o estetický *výklad* tohoto samozřejmého faktu *rozbořem*

stilu a výrazu Macharova — a o to přece jde v kritice — pokusil jsem se teprve já v Lit. listech a o něj opřel jste se Vy, v Nivě 1896.¹

Ostatně, aby nebylo nedorozumění, nemyslete, že Vás chci pro *tohle* hrdlit. Bůh uchovej! Už proto ne, že můj názor o literární krádeži je dočista jiný. Pravý literární zloděj nekradě nic hmotného, slova, věty, ba ani stránky — ale ducha a metodu, vůni a atmosféru, faktum a styl — to nejtěžší postižitelné a průkazné a přece v umění *unum necessarium*. Pravý literární plagiátor nedá se chytit za ruku a přesvědčovat citáty před soudem, na to je příliš chytrý, a i v literatuře věsí vždy jen malé zloděje. Ale přesto, můj zlatý, *znají* ho všichni dobře a ukazují si naň prstem. Čímž jen chci říci, že se nemusíte kormoutit, jste-li v tomto puntíku poražen, poněvadž je to v jádře docela indiferentní. *Vlastní otázka* imitace a plagiátu leží docela jinde . . . Ale i v tomto směru buďte klidni: moje noblesa se jí nedovolí dotknout.

9. A máte-li něco dokázat, *nepište nikdy všeobecné fráze à la „jak všeobecně známo“*, „*celá Praha ví*“ *etc.* Tak na př. měl jste *dokázat, kde a kdy* jsem kompromisoval ve svých kritikách v Lumíru, *kde a kdy* činilo na mne nakladatelství nátlak, *kde a kdy* byl jsem censurován ve svých projevech. *Fakta, fakta*, holoubku! A místo důvodů píšete takové abstraktní květnatosti: „*Vi se po celé Praze* dnes, kdo censuruje . . .“ Milý mládenče, zde podobáte se tomu anekdotovému školákovi, který to, co měl dokázat, *předpokládal* a začínal vždy o tom, *co sám neznal*: „*jak je všeobecně známo . . .*“ Podle Vás ví „*celá Praha*“, že jsem byl v Lumíru censurován — *já* vím zase, že jste prostý pomluvač a že „*celá Praha*“ je Vám jen „*asylum ignorantiae*“, takové školácké, „*jak všeobecně známo*“.

10. Provedli-li jste něco, co Vás později mrzí, nikdy to *netušuje* — a zvláště už ne nešťastně a naivně. Tak na př. napsal jste o mně hotové Čimborasso chvály do *Žycie*, která ovšem dnes je Vám svrchovaně nepohodlná — ale proto nesmíte je chtít setřít takovým hadrem, o který se — sám znovu zamažete. Nesmíte psát na př., že na té chvále je vinno — polské obecenstvo, pro něž jste psal. Vy, aristokrat — obecenstvo?! Mon dieu, jak se to rýmuje? Vám tedy také určuje při psaní posici — obecenstvo. Ale, proboha, co to na sebe říkáte? Což nevidíte, že takhle může přijít šprýmař, který řekne, že snad i dnešní nadávky také píšete — pro obecenstvo, tentokrát obecenstvo *Mod. revue*, které takovou silně pepřenou kuchyň zvláště miluje, a že tedy vlastně mezi chvály v „*Žycie*“ a nadávky v „*Mod. revue*“ patří =. Vidíte, kam to vede, chce-li člověk mermomocí něco zakřidovat: rozmaže to ještě víc. Je to už fatální. Chcete-li tedy už mermomocí nalézt motiv, řekněte raději: protože ten den, kdy jsem to psal, svítilo slunce, nebo: protože jsem měl ten den dobrou telecí k obědu. Bude to i rozumnější i aristokratičtější než to Vaše „*vzhledem k obecenstvu*“.

11. Přemítejte, přáteli, trochu o latinské reguli: *Si duo faciunt idem, non est idem* — *a neomlouvejte se nikdy tím, že to udělal Váš odpůrce před Vámi*. Poněvadž ta podoba je jen zdánlivá — už proto, že on byl první a Vy se po něm opičíte. Ne-

1 - Jen, prosím, netvrďte takovou absurdnost, jako že Vaše studie je *širší*, poněvadž se v ní mluví — o Mussetovi. To byste tam mohl dát třeba Numu Pompilia — a byla by ještě širší, alespoň podle Vaší logiky.

říkejte tedy, že já jsem také o Vaší povídce napsal „stylový gongorism“ a „nekontrolovatelná psychologie“. Já to napsal: 1. první, 2. v klidné studii, 3. s důkazy, 4. o Vašich „Stojatých vodách“ — kdežto Vy to píšete: 1. po mně, 2. v pamfletu, 3. bez důvodů, 4. o mojí povídce „Šly světem“ — což je všechno kardinální rozdíl.

12. *Nejste-li, chťete se alespoň zdát slušně vychovaným.* Ničte svého nepřítele taktem — to je strašnější zbraň než Vaše nejstrašnější soi-disant „vtipy“, opsané ze Šípů nebo Humor. listů. Zejména pak, příteli, nebuďte nevděčen ke — svým někdejšími kritikům. Tyto oběti povolání šetřte vždy, jich osud není závidění hodný; vždyť kritizovat Vaši knihu předpokládá ji číst — anebo, horreur! po případě vidět ji na jevišti a pak nádavkem číst ještě v knize. Byl jeden takový nešťastník, který to všechno přestál a zachoval se k Vám ještě tak slušně, že napsal o Vás — dvě stránky věcného a klidného rozboru. A Vy dnes přijdete a napíšete: „surově skopal moji Hořící duši“.

To není rozhodně hezké a slušné od Vás. Měl byste být laskavější k této starší trpělivé, dnes již vymírající generaci kritické. Tím spíše, že přichází dnes mladá, která se nedá za nic na světě pohnout k tomu, aby Vás četla a o Vás psala. Tak na př. p. Sezima, jemuž p. prof. Dlouhý nabízel vysokou bankovku — a on odolal, jak Vám minule vyložil. A p. Šimek dal se zlákat jen byronovským honorářem: za rádek guinea.

Mám ještě několik puntíků v peře, ale jedno mne odzbrojuje. Až k slzám jste mne pohnul Svým pozváním ke spolupracovníctví v Mod. revui, které mi po všech pomluvách a nadávkách — dokonce s výmínečným slibem honoráře — nabízíte. Není to tedy s tím Vaším despektem ke mně tak zlé, když byste mne byl hotov přijat mezi nejvzácnější vyvolence osudu a p. Arnošta Procházky. To je tak sladce naivní a rozmilé, že vyrazí pero z ruky. Za ně bude Vám mnoho odpuštěno.

Jen jedno ne: to ubohé penzum. To musíte roztrhat a pokusit se o nové, slušnější. Návod jsem Vám tu dal, a Vy jste pilný a vtipný člověk: nezoufám nad Vámi ještě. A zkoriguju Vám je po případě stejně blahosklonně a přátelsky jako toto.

Do té doby Váš starý

F. X. Šalda

Poznámky vydavatelovy

Čtvrtý svazek Kritických projevů F. X. Šaldy shrnuje kritikou a polemickou žeň z let 1898 až 1900; časově zahrnuje tedy dobu tří let, působností rozdělenou mezi Literární listy a Lumír a biograficky přervanou chorobou po úrazu v Orlických horách. Choroba způsobila, že co do množství kritická činnost Šaldova slábne, až roku 1900 vykazuje jen jediný referát. Přestává se taky o časopisy zajímat, poněvadž se mu zdá, že ztratily smysl a že nastává doba knihy. Začíná psát essaye a články, které vyplní příští jeho knihy (Experimenty, první příspěvek jeho do Lumíru, přešly do Bojů o zítřek). Roku 1898 pokračuje v referentství pro Literární listy, přechází jako referent do Lumíru, který se příští dva roky stane jeho hlavní kritickou tribunou, i když Literární listy neopustí úplně.

Bylo-li ústředním bodem Šaldových projevů z let 1894 a 1895 dialektické řešení vztahů individua a kolektiva, a konkretisoval-li se tento vztah v projevech z roku 1896 a 1897 na otázku poměru individua a národa,¹ soustřeďuje se Šalda v letech 1898 a 1900 opět na otázku vztahu individua a kolektivu, která se v roce 1900 stává ústřední otázkou jeho polemik. Jako idealistický individualista, jakým Šalda koncem let 90. byl, požaduje po umělci individualitu, výraznou osobnost, typičnost tvorby, kterou se jeden umělec od druhého liší. Za největší známku umělecké slabosti pokládá opakování stylisací, obrazů již jinde a lépe užitých. Tato individualita stylu není však u něho v rozporu s ideovostí. Vítá Neumannovu knihu (zde str. 55) právě proto, že v ní je podtržena ideovost, která obohacuje myšlenkovou malátnost většiny soudobé poesie. Individualismus Šaldův odmítá i samoúčelnost poesie. Přes to, že oceňuje v umění zachycení tajemna, nevyslovitelnosti a krásy často abstraktní, přece stále měří umělecké dílo jeho životností a přimknutím ke skutečnosti. Proto vyčítá Mallarméovi, že chtěl žít abstraktně a integrálně a pokládá za štěstí, že se mu nepodařilo uzavřít se před životem. I Šalda pozoroval rozklad buržoasní společnosti, jak se projevoval v umění, podobně jako S. K. Neumann. Cítil, že je třeba proti jeho odrazu v umění bojovat a reagoval proto bojem proti dekadentním pózám a proti anarchismu. Proto se tenkrát postavil i proti Neumannovi, když viděl, že se stává anarchistou a spojuje se s Karáskem, proti jehož umění měl hned od počátku výhrady. Na rozdíl od Šaldy, který stále viděl těžisko své činnosti v umění, měl však Neumann, aktivní účastník politického a sociálního zápasu své doby, více předpokladů k tomu, aby dospěl k přesvědčení, že umění musí uvědo-

1 - Srov. o tom Kritické projevy 3, str. 523.